

Секція

**«УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ В
УМОВАХ НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
(ЛЮДИНА, ТЕХНОЛОГІЇ, ЕКОНОМІКА)»**

ГОЛОВА СЕКЦІЇ – д.е.н., професор В.В. Компанієць

УДК 351:332:349.42

**ДЕРЖАВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ**

**PUBLIC AND LEGAL REGULATION OF ECONOMIC SECURITY AS
A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY**

*канд. екон. наук О.Ю.Александрова,
канд. екон. наук Н.М.Каменева, канд. екон. наук М.В.Косич
Український державний університет залізничного транспорту*

*PhD (Econ.) O.Y. Aleksandrova, PhD (Econ.) N.N. Kameneva,
PhD (Econ.) M.V. Kosych
Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)*

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку світу особливої актуальності набувають питання забезпечення національної безпеки та її державно-правового регулювання як на внутрішньому, так і на зовнішніх рівнях. Стан забезпечення національної безпеки у державі впливає на саме існування й розвиток людини, суспільства, держави. Важливу роль у цьому процесі відіграє виважена державна політика та ефективне правове регулювання. Основні положення правового забезпечення національної безпеки в Україні визначаються Конституцією України, Законом України «Про національну безпеку України», іншими нормативно-правовими та міжнародними актами.

Як зазначають дослідники [1], розвиток поняття національної безпеки характеризується наступними рисами. По-перше, протягом останніх років його зміст охопив більш широке коло проблем різного походження. Якщо раніше аналітики з питань безпеки здебільшого зосереджували свою увагу на проблемах військового протистояння або енергетичних кризах, то на сьогодні занепокоєння міжнародної спільноти все більше викликають загрози, що виникають у межах самих держав. До числа таких загроз можна віднести: масове безробіття, міждержавні конфлікти, економічні, екологічні та продовольчі кризи. Таким чином,

немілітаристські джерела нестабільності в економічній, соціальній і гуманітарній сферах набули рис загрози миру і безпеці.

По-друге, наявного характеру набуває залежність між процесами гарантування безпеки держави і добробутом її громадян. Формування останнього є результатом стійкого соціально-економічного розвитку, який і зумовлює підвищення рівня життя населення, що, в свою чергу, сприяє посиленню національної безпеки держави.

По-третє, трендом глобалізованого світу стає розвиток міжнародного співробітництва (на відміну від традиційного спрямування на суперництво й конфлікти), адже тільки спільними зусиллями можна забезпечити належний розвиток економіко-правових і соціальних відносин [2]. Недарма партнерство заради сталого розвитку проголошено однією з ЦСР на Саміті з питань сталого розвитку у документі «Трансформація нашого світу: Порядок денний сталого розвитку до 2030 року» (2015 р.). Адже наявні на сьогодні загрози є інтернаціональними, подібними для багатьох держав (пандемія COVID-19, продовольча та екологічна кризи тощо). Отже, з метою нівелювання впливу цих загроз як для сучасного періоду, так і для прийдешніх поколінь, необхідно паралельно з урахуванням власного досвіду, зосереджувати увагу на міжнародній кооперації і співробітництві.

По-четверте, з поняттям безпеки тісно пов'язані процеси глобалізації та регіоналізації, які визначають особливості її підтримки і забезпечення.

Вищевикладене зумовлює особливе місце національної безпеки в переліку категорій, які характеризують стан суспільства та значним чином впливають на міжнародні відносини.

У сучасному світі проблему національної безпеки виділено в окрему галузь політичної науки та політичної діяльності, значення якої постійно зростає. Від рівня національної безпеки залежить саме існування й розвиток людини, суспільства, держави. Процеси глобалізації, посилення єдності світу з одночасним поглибленням його національної різноманітності, революція у військовій сфері призвели до зміни загроз і небезпек для людства, окремих націй і держав, що вимагає новітніх підходів до глобальної, міжнародної та національної безпеки [3, 4].

Держава здатна існувати й дієво функціонувати, якщо її економічна система забезпечує ефективну взаємодію власного виробництва (в тому числі, сільськогосподарського), фінансової сфери, системи управління, соціальної та екологічної сфер. Як вбачається, національна безпека визначається таким станом розвитку всіх сфер економічної системи, за якого держава здатна забезпечити стійкий розвиток, що дає змогу досягти економічної, політичної, військово-стратегічної і соціальної мети заради створення умов для гарантування природних та конституційних прав громадян, гідного рівня життя та добробуту широких верств населення,

духовної, моральної та національної єдності. Якщо певні дії в межах внутрішньої і зовнішньої політики загрожують існуванню держави, її політичній та економічній незалежності, націлені проти досягнення спільної мети й не відповідають національним інтересам, то їх слід розглядати такими, що створюють загрозу національній безпеці держави.

Система забезпечення національної безпеки – це організована державою сукупність суб'єктів (державних органів, громадських організацій, посадових осіб, громадян та їх спілок), об'єднаних цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, які здійснюють свою діяльність у цій сфері відповідно до визначених у законодавстві України функцій і механізмів [5].

Враховуючи багатокомпонентність національної безпеки, під її рівнем необхідно розуміти інтегральний показник ступеня реалізації національних інтересів у різних сферах суспільного життя країни. При його оцінці визначається ступінь розвитку країни і критичність (важливість) показників щодо його зміни. Рівень національної безпеки дає комплексну характеристику ефективності впровадження в життя нейтралізаційних заходів і механізмів. Інтегральність даного поняття пояснюється тим, що воно являє собою узагальнену (зведену) оцінку функціонування і забезпечення складових компонентів (блоків) безпеки [6].

Національна безпека України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, соціальній, військовій, економічній, екологічній, науково-технічній, інформаційній та інших сферах.

[1] Єрмошенко М. М. Національні економічні інтереси: реалізація і захист. *Актуальні проблеми економіки*. 2002. № 1–2. С. 18–24.

[2] International Bank for Reconstruction and Development. *Global Development Finance 2002*. Washington, 2001. 191 p.

[3] Cable V. What Is International Economic Security? // *International Affairs*, April 1995. V. 5. № 3. p. 305-324.

[4] L. Kistersky, C.M. Soussan and D.L. Cruise (eds.). *Security in Eastern Europe: the Case of Ukraine*, Providence, Brown University, 1994, 112 p.

[5] Базилевич В. Д., Базилевич В. С. Ринкова економіка. Основні поняття і категорії: навч. посіб. К.: Знання, 2006. 263 с.

[6] *Economic Strategy and National Security*. Ed. DeSouza P.J. Boulder, 2002.